

*Korpás Zoltán: V. Károly és Magyarország. Magyarország V. Károly
oszmánellenes politikájában, 1526–1538.*

Budapest, Századvég, 2008. 310 old.

A kötet címe arra utal, hogy a Mohács utáni Magyarország sorsát a szerző a kora új-kori Európa leghatalmasabb uralkodójának személyével kapcsolja össze. V. Károly személye a XVI. és XVII. században egyfajta igazodási pont volt, mérce a kortársak szemében: az Universitas Christiana eszmeiségének uralkodói megtestesítője. A XVIII. században azonban visszaszorult V. Károly kultusza, hogy azután a XIX. század második felének romantikája újból felfedezze. A XIX. század végének pozitivistái Ranke nyomán indultak el, közülük is kiemelkedik 3 kötetes életrajzával is csak 1539-ig jutó Hermann Baumgarten (*Geschichte Karls V. Stuttgart, 1885–1892*). A két világháború közötti időszakból Karl Brandi máig is sokat használt V. Károly monográfiáját kell, hogy megemlítsük (*Kaiser Kalr V. Werden und Schicksal einer Persönlichkeit und eines Weltreiches. München, 1937.*), amire egyébként Korpás is sokat támaszkodik. Brandi nagy érdeme, hogy felhasználta Károly nem csekély terjedelmű, döntően publikálatlan családi levelezését. A 2. világháború után minden, egykor Károly birodalmához tartozó, vagy éppen azzal szemben álló, nagy történetírói hagyományokkal bíró nemzet, a spanyolok, németek, franciák, angolok is megírták a maguk V. Károly biográfiáikat (Manuel Fernandez Alvarez, Henri Lapeyre, Stewart Macdonald, Peter Rassow). 2000. év, Károly születésének 500 évfordulója újabb fellendülést adott a Habsburgok legnagyobb hatalmú uralkodója története kutatásának, ezt bizonyítják a Spanyolországban tartott nagy konferenciák, a bécsi V. Károly kiállítás és a számos ekkor publikált V. Károly életrajz, ezek közül én csak az egyik legjobbra, az osztrák Alfred Kohler biográfiájára utalnék (*Karl V. 1500–1558. Eine Biographie. München, 2000.*) Mondhatjuk úgy is, hogy V. Károlynak ma egyfajta reneszánsza van.

De mi a helyzet a magyar történetírás V. Károly képével? Erre éppen Korpás könyvének bevezető fejezetében találjuk meg a választ (17–31 o.), ahol kitűnő összefoglalást kapunk a XIX. század közepétől a XXI. század elejéig terjedő a magyar történetírás Károssal kapcsolatos sztereotípiáiról. Először az első, jelentős alapokat letevő Gévy Antal, Jászay Pál, majd Horváth Mihály munkáiról kapunk áttekintést. Korpás az egyébként a brüsszeli Habsburg-anyagot jól ismerő, publikáló Horváth-tól vezeti le a lényegében máig ható magyarországi Károly-kép kialakulását, Károly inkább negatív megítélése ugyanis Horváth Mihálytól származtatható. Szalay Lászlónak, majd különösen Károlyi Árpádnak a korszak-

kal foglalkozó munkái már jóval árnyaltabb Károly képet sugároztak, náluk jelenik meg először az idősebb Habsburg fivér globális látóköre és Magyarország iránti érzékenysége. A XIX. század végén megjelent Magyarország-történet vonatkozó kötetének szerzője, az egyébként igen széles látókörű, a korszak egyik legjobb kutatójának számító, Acsády Ignác szemléletében azonban visszakanyarodik Horváthoz és azt a sztereotípiát veti el a magyar közgondolkodásban, hogy a Habsburg fivérek a török ellen megajánlott segélyeket az itáliai háborúkra költötték és Magyarországra csak azért volt szükségük, hogy hazánk területén védjék meg a Habsburg birtokokat. Ez a kép sajnos máig kihat... A két háború közötti összefoglaló Magyarország-történet, a Hóman–Szekfű-féle Magyar történetében Szekfű Gyula, aki jól ismerte a bécsi forrásokat, már árnyaltabb képet fest a Habsburgok 1526 utáni szerepéről, V. Károlyról ugyanakkor úgy vélekedik, hogy szándékosan távol tartotta magát Ferdinánd magyar ügyeitől, nem nyújtott neki elég segítséget, így a korszakban is megfogalmazott, személyéhez fűzött remények szertefoszlottak. 1942-ben jelent meg egy ma nemigen hivatkozott, ám mégis fontos, Korpás könyvével több szempontból is rokonítható mű: *Kárpáti Emil: V. Károly keleti politikája* című munkája, amely először emeli be a történeti diskurzusba hangsúlyosan a Habsburg–Ottomán összecsapások fő hadszínterét: a Mediterráneumot. 1943-ban jelent meg Bárdossy László, a volt és 1946-ban kivégzett miniszterelnök tollából a Magyar politika a mohácsi vész után című munka, amelyben Károlyt a szerző a törökkel békét kereső, legfeljebb a mediterrán fronton küzdelmet vállaló, megfontolt személyként mutatja be, akinek Magyarország csupán elhanyagolható mellékhadszíntér, ahol jobb a törökkel békében lenni, de ebben a nyughatatlan Ferdinánd akciói rendre megakadályozzák. Az 50-es évektől kizárólagos marxista történetírás Habsburg-képére nemigen érdemes szót vesztegetnünk, újfent visszatér a Thaly Kálmános, Acsády-s „nemzetrontó, gonosz, elnyomó” Habsburgok képe, nemcsak Károly és Ferdinánd, hanem valamennyi Habsburg uralkodó kapcsán. Ezen a torz, döntően hamis, ugyanakkor máig begyepesedett képen csak apró módosításként hatnak a Mohács előtti külpolitikával foglalkozó Kosáry Domokos, majd a Szapolyait kutató Barta Gábor kutatásai, ám rájuk is jellemző Korpás frappáns megfogalmazása: Magyarországon Károly szerepét egyetlen szempontból ítélték meg: mit tudott elérni a közép-európai, magyarországi oszmán terjeszkedéssel szemben? Azt mindenki tudta, hogy Károly fontos személy, minden releváns szakirodalom foglalkozik is vele, de egyrészt csak szüksézáván, másrészt pedig döntően úgy, mint a háttérben meghúzódó, a magyarországi eseményeket közömbösen a távolból szemlélő hatalmasság. Úgy gondolom, Korpás munkája az első a modern vállalkozás a magyar történettudományban, amely változtathat ezen a képen.

Ahhoz, hogy ezen a képen változtatni lehessen, más kiindulópontokra van szükség. Nálunk mindennek az alfája Mohács. Tőlünk nyugatra viszont a károlyi politika fő nézőpontja a császáreszméből, a Monarchia Universalis-ból kiinduló birodalmi politika, amely a kereszténység védelmében lép fel. A Monarchia Universalis megvalósításának igyekezett saját, jól felfogott geopolitikai érdekből gátat szabni Franciaország, míg az egységes kereszténység falán a Lutherrel kibontakozó és a Német–római Birodalmat alapjaiban átalakító reformáció ütött rést. Ez a két fő tényező fokozatosan s döntően háttérbe szorította a propaganda szintjén elvben első célt: az oszmánok elleni küzdelmet (35–42. o.).

De azért tegyük hozzá: V. Károly jelentős erőfeszítéseket tett az oszmánok visszaszorítására, de a fő hadszíntér számára Spanyolország és Nápoly birtoklása okán Észak-Afrika és a Mediterráneum vidéke volt. Nem véletlen tehát, hogy Korpás a historiográfiai előzményeket, majd a császáreszmét tárgyaló bevezető fejezetek utánra lényegében még egy bevezető fejezetet iktatott: A Mediterráneum Szulejmán és V. Károly konfliktusában (43–52. o.). Ez egy fontos fejezet, mivel bemutatja az észak-afrikai partokon folyó spanyol küzdelmeket, Melilla 1497. évi elfoglalását, majd Aragóniai Ferdinánd 1500-as évek eleji hódításait (köztük Tripoli, Orán). A Barbarossza fivérek 1520-as évekbeli megjelenése gyökeresen megváltoztatta a helyzetet (1529. Algír elfoglalása), személyükben rátermett vezetőjükre leltek az észak-afrikai kalózok, egyúttal a Porta is stratégiaiul rendkívül fontos szövetségesre lelt bennük. Barbarosszáék formálisan behódoltak a szultánnak, cserébe támogatást kaptak, 1533-ban Hajr Ed-Din Barbarosszát kapudán pasává nevezte ki Szulejmán, ezzel a szultáni flotta főparancsnokának tette meg. Ezzel a lépéssel Barbarossza képében már a szultán és a császár közötti konfliktussá terebélyesedett a korábban kalózokkal szemben vívott háború. Az észak-afrikai front közvetlenül érintette a spanyolokat, így nem csodálkozhatunk azon, ha a spanyol rendek elsősorban az itteni akciókat preferálták a tőlük több ezer km-re fekvő Bécs megvédésével vagy Magyarország török alóli felszabadításával szemben.

A következő négy fejezet adja a kötet magyarországi vonatkozású, elsősorban diplomáciatörténeti gerincét. A főszereplők: V. Károly, I. Ferdinánd, Szapolyai János, I. Szulejmán és diplomatáik, a tét pedig a Mohács előtt a közép-kelet-európai régió meghatározó országának, a Magyar Királyságnak a sorsa. Magyarország 1526 és 1541 közötti időszakának története mindig is az egyik leginkább foglalkoztató téma volt. A korszak történéseiben a nagyhatalmi diplomáciának a fegyverek mellett mindig is meghatározó szerepe volt. Korpás azonban nem csupán a korábban is ismert és használt, jórészt publikált diplomáciai levelezésen keresztül mutatja be a történéseket, hanem mindig igyekszik európai perspektívából szemlélni a megvalósult vagy megghiúsult tárgyalásokat, fegyverszüneteket és béké-

ket. Azt is fontos kiemelnünk, hogy az események bemutatásakor alaposan felhasználja Martín de Salinas-nak, I. Ferdinánd Károly császárhoz delegált követének (1521–1539) levelezését, amit már 1903-ban publikáltak Spanyolországban, azonban nálunk ez a kiadás valahogy nem került be a történészek látókörébe, csakúgy, mint Juan Alonso de Gámiz követ publikált levelezése. (Gámiz magyar vonatkozású kiadatlan levelezésének publikálását Korpás kiadásában ld. a Fons előző és mostani számában.) Pedig az említett Martín de Salinas fontos szerepet töltött be a Ferdinánd és Károly között főként a magyar ügyekben folyó tárgyalásokban. Korpás felhasznál még több publikálatlan diplomáciatörténeti forrást, főként a Simancas-i Levéltár anyagából. Ezeknek a kutatásoknak köszönhető pl. az eddig lényegében ismeretlen Szapolyai-féle portugáliai követjárás, de más fontos, eddig ismeretlen részadatot ismerhetünk meg, különösen érdekesek a különböző — és a téma szempontjából kiemelkedő jelentőségű — pénzügyi manőverekre vonatkozó adatok.

A négy diplomáciatörténeti fejezet közül az első V. Károlynak és a spanyol államtanácsnak a mohácsi csata hírére adott reakcióját tárgyalja: bármilyen hihetetlen, de úgy tűnik a XVI–XVII. századi spanyol Habsburg birodalom legfontosabb döntéshozó szerve, az államtanács valószínűleg először a mohácsi csata kapcsán ült össze. Már ez a tény önmagában is jelzi Magyarország kérdésének fontosságát, az államtanácson hozott döntések pedig nagyban befolyásolták hazánk történetét. Itt nem másról, mint az ekkor megajánlott, és Korpás által levéltári források alapján bizonyítottan be is szedett 100 ezer dukát sorsáról van szó. Ez az a pénzösszeg, amely Ferdinándhoz eljutva lehetővé tette az ifjabb Habsburgnak az 1527. évi Szapolyai elleni támadó hadjáratot. E nélkül nem sikerült volna az egyébként Mohács idején és azt megelőzően is súlyos anyagi helyzetben lévő osztrák főhercegnek egy támadó hadjárat megszervezése. Véleményem szerint a spanyol pénzen lefolytatott sikeres hadjárat tette lehetővé Ferdinánd trónigényének megvalósítását és a székesfehérvári királykoronázás általi legitimációját. Nem járunk messze a valóságtól, ha azt feltételezzük, hogy az 1527. évi hadjárat nélkül Ferdinánd trónigénye III. Frigyes és I. Miksa szintjén marad meg, azaz csak névleges magyar királyi cím birtoklásában fejeződik ki. Tehát a spanyol pénz ebben a kérdésben döntőnek bizonyult! (53–80. o.) Ferdinánd magyarországi expanziójának következményei jól ismertek: Szapolyai sikertelen nyugati diplomáciai manőverei után következő portai segélykérése, majd az 1529. évi hadjárat ráébreszthette Ferdinándot, hogy trónigényét nem Szapolyai ellenében, hanem a Portával szemben kell kivívnia, márpedig ebben a küzdelemben Szulejmán ellenfele nem más, mint Károly. Nem véletlenül intette Károly még az 1527/28. évi sikerek idején is öccsét a vajdával történő megegyezésre, hiszen az itáliai háborúk idején még ő kívánt volna segítséget öccsétől. Kétfrontos harcot még a korszak legnagyobb jövedelmeivel rendelkező keresztény uralkodója

sem kívánt. Az 1529. évi hadjárat, Bécs ostroma bebizonyította, hogy a Magyar Királyság sorsa nem Ferdinánd és Szapolyai ügye, a kérdés csak nagyhatalmi keretek között rendezhető (81–106. o.). Korpás könyvének következő fejezete *A császári udvarba vezető út* címet viseli. A magyar történetírásban meghonosodott a Mohács utáni Magyarország megosztottságát is kifejező Sztambulba, illetve Bécsbe vezető út szimbolikája. Korpás ezt egészíti ki a Károly udvarába vezető út kategóriájával (107–135. o.). 1529 ugyanis alapvető fordulatot hozott a Habsburg-fivérek magyarországi politikája kapcsán: Károlynak sikerült rávennie öccsét arra, hogy elsősorban tárgyalásos úton igyekezze rendezni a helyzetet Szapolyai Jánossal. Igaz, ehhez az kellett, hogy Ferdinánd újból megvethesse lábát Magyarországon, ehhez nélkülözhetetlen volt Károlynak az 1530. évi Roggendorf-féle hadjáratához nyújtott anyagi és katonai támogatása. Ebben fontos szerep juthatott az I. Ferenc által Károlynak fizetett váltságdíjnak is, amelyből jelentős összegeket bocsátott a császár öccse rendelkezésére. Tehát újfent Károly kellett Ferdinánd magyarországi sikeréhez. Az ezt követő, Szapolyaival folytatandó megegyezési kísérletek nem érték el céljukat, sőt, a szultáni hadjárat közeledtével újfent Szapolyai érezhette magát jobb pozícióban. Az 1532. évi szultáni hadjárat Károly és Szulejmán közvetlen összecsapásának elmulasztott lehetőségeként ismert. Nem lebecsülve Kőszeg hős védőinek szerepét, ma már nem vitatott, hogy Szulejmán nem kívánt megütközni a korszak legnagyobb keresztény haderejét (mintegy 100 ezer főt) Bécs alatt felsorakoztató császárral, mint ahogy Károly sem kívánt átlépni a határon. Az 1532-es hadjárat kapcsán visszatérő vád Károly ellenében, hogy meg sem kísérelte az ütközetet Szulejmánnal, illetve a szultáni hadak visszavonulását követően nem indított támadást Magyarország visszafoglalására. Korpás meggyőzően bizonyítja: Károly birodalma lehetőségeinek határára ért a hatalmas hadsereg felfogadásával, felvonultatásával, fizetésével, élelmezésével. Az eleve későn, csak ősszel Bécs alatt összegyűlt seregek fizetését egy támadó hadjáratra már képtelenség volt megoldani, a helyzetet pedig az is nehezítette, hogy a német-római birodalmi rendek által megajánlott csapatok csak védelmi harcra voltak felhasználhatók és erre a császár ígéretet is tett. Ugyanakkor azt sem szabad elfelejteni, hogy a császári flotta ugyanekkor aratta első jelentős sikereit a török flotta felett Andrea Doria vezetésével (Korón és Patras bevétele Moreában) (136–154. o.).

Az ezt követő 1538-ig terjedő időszakot Korpás *A békekeresés alternatívái – a tárgyalások évei* fejezetcím alatt tárgyalja. A császár udvarnak be kellett látnia, hogy tárgyalnia kell a portával az észak-afrikai és a magyarországi helyzet rendezése érdekében. Károly mindaddig elzárkózott attól, hogy diplomáciai úton hivatalosan is felvegye a kapcsolatot Szulejmánnal. Így Ferdinándon keresztül zajlottak a tárgyalások, ám Ferdinánd követe lényegében Károly megbízottja volt (Comelius

Schepper). A végül is sikertelen tárgyalások (1533–1534) menetébe a Sztambulban tartózkodó Gritti is bekapcsolódott. Gritti 1534. évi meggyilkolása Ibrahim nagyvezír haragját vonta maga után, Szapolyai János joggal tarthatott a Gritti halálának körülményeit vizsgálni hivatott Janusz bég-féle követségtől és már egyre inkább hajlott ő is a Ferdinánddal való békekötésre. 1535-ben Károly tuniszi győzelme arra ösztökelte Szapolyait, hogy közvetlenül is a császárhoz forduljon megegyezési ajánlatával. Ezt viszont a császár öccse, Ferdinánd utasította el, aki 1537-ben súlyos katonai kudarokat szenvedett el (Katzianer eszéki veresége). Szapolyai ugyanakkor viszont dinasztia-alapításon gondolkodott, apósjelöltje, Zsigmond lengyel király ugyanakkor csak úgy járult hozzá lányával, Izabellával kötendő házasságához, amennyiben Károllyal is elismerteti királyi címét. Így az álláspontok kényszerűen közeledtek egymáshoz, ami szükségszerűen vezetett a váradi békéhez (1538). Korpás azonban rámutat, a váradi szerződést nem véletlenül ratifikálta V. Károly Toledo-ban: a váradi béke a császár grandiózus oszmánok ellen tervezett offenzívájának a része volt. A tuniszi győzelmen felbuzdulva 1537-ben a császár létrehozta az oszmánok elleni küzdelemre a Szent Ligát Károly, Ferdinánd, a pápa és Velence részvételével, ugyanakkor fegyverszünetet kötött I. Ferencsel. A tervek egy nagyszabású, Horvátországon keresztül az Adria partjai mentén előrenyomuló szárazföldi expedíciót és ezzel párhuzamosan adriai tengeri támadást céloztak meg. Ahhoz, hogy ez a nagyszabású terv megvalósuljon, szükség volt Szapolyai bevonására, de minimális célként semlegességére. Ezt a célt szolgálta a Károly által is szorgalmazott váradi béke. Károly minden bizonnyal nagyon akarta ezt a ligát és az oszmánok elleni küzdelmet. Azt Károlyon kívül a magyarországi utókor is sajnálhatja, hogy a nagyszabású tervek közül (Doria kétes sikerű tengeri ütközetén kívül) nem valósult meg szinte semmi és 1538 végére nyilvánvalóvá vált, hogy a liga tagjai által ígért csapatokat, ideértve Károly által ígérteteket is, nem sikerül kiállítani. Újfennt a korszak és a károlyi politika egyik legnagyobb problémájába ütköztünk: a pénzhányba és a források relatív elégtelenségébe. Az oszmánok állama, ezt éppen Fodor Pál kutatásaiból ismerjük a legjobban (*Fodor Pál: Vállalkozásra kényszerítve. Az oszmán pénzügyigazgatás és hatalmi elit változásai a 16–17. század fordulóján. Budapest, 2006.* (História Könyvtár. Monográfiák 21.), a XVI. század közepén gazdasági erejét tekintve a csúcson volt, az államkincstár a hódító háborúk, hadjáratok tetemes költségei ellenére minden évben aktívvá vált, miközben Károly kincstára 1538-ban 520 ezer, 1542-ben 3 millió 153 ezer dukát deficittel küszködött! (194. o.). Itt véget is ér Korpás elbeszélése, az alcímben jelölt 1538-al. Epilógusként Károly 1541. évi algiri hadjáratát villantja fel a szerző, mégpedig annak okán, hogy az nem volt más, mint a károlyi–ferdinándi magyarpolitika legnagyobb kudarca: Buda török kézre jutására

adott császári válasz. Ezzel magyarázható az, hogy miért erőltette Károly 1541 őszen a viharoknak kitett Földközi-tengeren történő támadást, amely viharok lényegében a hadjárat kudarcát okozták. 1542-ben a birodalmi sereg a török kézre került magyar főváros alatti kudarca pedig lezárta a Buda–Algír–Buda kudarcosorozatot (169–203. o.). Zárásként azt emeli ki a szerző, hogy Károly nem közömbösséggel viseltetett Magyarország és a török terjeszkedés irányában, hanem a birodalmával öröklött problémák (francia háború, itáliai kérdés, észak-afrikai kalózik, reformáció) kezelése is meghaladta erejét, lehetőségeit. Ugyanakkor a lehetőségekhez képest a legtöbb támogatást biztosította öccsének a magyar trón megszerzéséhez, a Szapolyaival történő megegyezéshez és a török elleni közép-kelet-európai szárazföldi küzdelemhez.

Itt ér véget a diplomácia-történeti elemzés. A kötet hátralevő része tulajdonképpen a fenti tétel egyfajta bizonyítása és véleményem szerint ez Korpás munkájának leginkább újszerű, maradandó része. A szerző spanyolországi és bécsi levéltári források alapján minuciózusan összegyűjti a Károly által Ferdinánd részére biztosított katonai segélyre vonatkozó információkat. (A nem elhanyagolható pénzügyi segítségre már a diplomácia-történet kapcsán több helyen utalt a szerző.) A császár a segítséget a korszak legkiválóbb katonáinak tartott spanyol csapatok Magyarországra küldésével nyújtotta. Korpás röviden bemutatja a spanyol terciók kialakulását, 30-as évekbeli diszlokációit, az alakulatok Közép-Európa felé vezető útjáról, felvadásokról, hadszervezetükről. Az 1526 és 1553 között Magyarországon szolgáló spanyol katonaság létszámát 10–12 ezerre teszi Korpás, az ország területén harcra vetett terciók létszáma 1500 és 3000 fő közé tehető. Ez a szám csak az utókor szemében tűnik kevésnek: az 1530-as években Itáliában állomásozó 4 szárazföldi terció és egy állandó haditengerészeti egység összlétszáma 12 ezer körülire tehető, ennek kb. egy negyedének megfelelő erő állt Ferdinánd rendelkezésére Magyarországon. A spanyol katonaság nem csak létszámát illetően volt jelentős, harcértékük a legjobbak közé tartozott, nem véletlen, hogy pl. az 1549. évi felvidéki hadjáratban ezek a katonák vettek be pár ezres ostromlétszámmal nagyobb seregek számára is bevehetetlennek tűnő várakat (pl. Léva, Murány). A spanyol terciók és az azokat alkotó kompániák élén álló spanyol tisztek is a legkiválóbbak közé tartoztak, közülük többen kerültek magyarországi szolgálat után a földközi tengeri, itáliai frontra, nem egy esetben a Tengerentúlon futottak be jelentős karriert. Korpás kötete utolsó részében tételesen bemutatja azokat a várakat és eseményeket, ahol a spanyol katonák meghatározó szerepet játszottak: Zágráb (és Bécs) 1529. évi védelme, az 1532-es hadjárat idején Pozsonyban és Esztergomban szolgálók, Buda 1530. évi ostromában közreműködők, a váradi szerződés keretében 1538–39-ben ide küldött egységek, Esztergom 1530–1543. közötti védelmét ellátó

katonaságról, Alvaro de Sande eddig teljességgel ismeretlen Trencsén vármegyei hadjáratáról (1545), valamint Bernardo de Aldana 1548–1553 közötti tevékenységéről és Castaldo spanyol zsoldosainak 1553. évi magyarországi lázadásáról olvashatunk. (Ez utóbbi két téma kapcsán Korpás már korábban alapvető forrásokat tárt fel és tett közzé.) Zárásként a kötet függelékeként egy több mint 30 oldalas prozopográfiai adattár szerepel a Magyarországon megforduló spanyol tisztek életrajzi adataival. (264–295. o.) Ez a maga nemében a legelső ilyen jellegű összeállítás, amelyet minden bizonnyal haszonnal fogják forgatni nyugat-európai kutatók is, akiknek valószínűleg hasonlóan felületes ismereteik lehetnek Károly magyarországi politikája kapcsán, mint a hazai tudományos közvéleménynek Károly által a mediterráneumi térségben követett politikájáról.

Most szólnunk kell a kötet kapcsán felmerülő problémákról is. A kötet olvasójának egyik fő problémája az lehet, hogy a hangsúlyos diplomáciatörténet lényegében 1538/1541-ig tart, vajon hogyan alakult Károly Magyarország-politikája 1541 és a császár lemondása, 1556 között? Talán nem lett volna haszontalan legalább egy rövid, kitekintés-szerű összegzést nyújtani erről a kérdésről. (A 203. oldalon található 205. jegyzet is utal arra, hogy 1550 és 1553 között Károly újfent aktivizálódik magyar ügyekben.) A kötet második részében ugyanakkor Korpás a spanyol katonai segítséget 1553-ig bezárólag tárgyalja.

Az osztrák-német szakirodalmon „nevelkedő” kutató nagy örömmel veszi a Korpás által felhasznált impozáns spanyol nyelvű irodalmat és annak eredményeit, azonban annak alapján sok alapvető ill. részletkérdés nem oldható meg. Említettük, hogy Korpás több, hazánkban nemigen ismert spanyolországi diplomáciai forráskiadványt is felhasznált. Kicsit érthetetlen ugyanakkor, hogy az I. Ferdinánd családi levelezéseit közlő sorozatnak miért csak az 1527–1530 közötti időszakot felölelő 2. kötetének két alkötetét dolgozta fel, és miért nem használta a sorozat 1531–1534 időszakra rendelkezésre álló 3. és 4. köteteit? (Die Korrespondenz Ferdinand I. Familienkorrespondenz. Bd. 3. (1531/32) hrsg. von Hervig Wolfram und Christiane Thomas, Wien 1973/1977/1984. Bd. 4. (1533/34) hrsg. von Christopher Laferl und Christina Lutter. Wien, 2000). Nyilván túlfeszítette volna a kötetet, de hasznos lett volna a Károly német–római birodalmi politikájára vonatkozó, nagy számú német nyelvű irodalom alaposabb merítése is. Ennek következtében pl. a Károly javaslatára a birodalmi rendek által nyújtott Türkenhírférel, amelyről a kötet több oldalán is szó van, igencsak felületesre sikeredett összefoglalást kapunk (257–259. o.). Egy terület kapcsán mégis felhívnám a figyelmet konkrét német nyelvű irodalomra: Korpás ír egy rövid fejezetet I. Ferdinánd udvarában működő spanyolokról (209–213. o.), ebből az összegzésből ugyanakkor kimaradtak az ifjabb Habsburg testvér osztrák főhercegségének (1521/22–1526) idejét alaposan feldolgozó Gerhard Rill mongráfiái.

Rill ugyanis egyik kötetében a ferdinándi diplomáciát (számos spanyollal pl. Alonso Meneses, Martín de Salinas), a másikban az udvart (szintén számos spanyolt felsorolva) és Ferdinánd anyagi helyzetét vette vizsgálat alá, elsősorban a spanyol Garbiel Salamanca kincstartósága tekintetében. (Fürst und Hof in Österreich. Von den habsburgischen Teilungsverträgen bis zur Schlacht von Mohács (1521/22 bis 1526. Band 1: Außenpolitik und Diplomatie. Wien–Köln–Weimar, 1993. Band 2: Gabriel von Salamanca, Zentralverwaltung und Finanzen. Wien–Köln–Weimar, 2003.) Igaz, ezek a kutatások a Korpás kötetében megjelölt időhatár előtti időszakot érintik, azonban számos esetben jól kiegészíthették volna máshonnan származó, egyébként adatgazdag információit. Az oszmanisták pedig joggal hiányolhatják saját szakterületük bővebb irodalmi feldolgozását, ami főként a szulejmáni politika, az oszmán kincstár helyzete, és az észak-afrikai ottomán politika bemutatása kapcsán lehetett volna érdekes.

Úgy vélem, a recenzió záró részében felsorolt problémák ellenére, egy fontos, nemzetközi szinten is kiemelkedő mű látott napvilágot, egy olyan, amely alapjaiban alakíthatja át a Habsburgokról, különösen V. Károlyról és I. Ferdinándról, illetve a magyarországi végvidéken küzdő spanyol katonákról alkotott magyarországi képet.

Kenyeres István

